

ANTO JURILJ

Iako lično među našim geolozima slabo poznat, prof. dr Anto Jurilj, biolog, zaslužuje po svom paleontološkom radu da ga se prilikom smrti sjetimo.

Rođen 19. 2. 1910. u seljačkoj porodici u Komarici između Dervente i Doboja, završio je 1933. klasičnu gimnaziju u Visokom kod Sarajeva i biologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1937. Od 1938—1939. bio je suplent u gimnaziji u Tetovu, a tad postaje asistent Botaničkog zavoda u Beogradu. G. 1941. nakon bombardiranja Botaničkog zavoda i njegova stana, prelazi u Zagreb, najprije kao suplent Druge klasične gimnazije, a zatim kao asistent Poljoprivredno-šumarskog fakulteta (1941—1953). G. 1949. doktorirao je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu. Docent Filozofskog (kasnije Prirodno-matematičkog) fakulteta u Sarajevu postaje 1953, izvanredni profesor 1961. kad opet prelazi u Zagreb na Tehnološki fakultet, gdje postaje 1967. redoviti profesor i gdje je bio predstojnik Laboratorija za biologiju s tehničkom mikroskopijom do umirovljenja 1980. Umro je 1. 4. 1981.

Opus A. Jurilja obuhvaća 14 znanstvenih radova, 1 priručnik s mnogo elemenata znanstvenog rada te nekoliko popularno-stručnih radova; dakle po broju ne velik, ali po nivou pa i po opsegu od velikog značenja. Glavni su mu radovi posvećeni algama kremenjašicama za koje je bio vodeći stručnjak ne samo u Jugoslaviji nego i u svijetu. Bio je na specijalizaciji u Plönu u zapadnoj Njemačkoj kod vrhunskih stručnjaka za algologiju i hidrobiologiju u više navrata (ukupno oko 3 god., na vlastiti trošak) i na Sorbonnei u dva boravka.

U tri publikacije prikazao je taksonomiju, biologiju i evoluciju dijatomeja Ohridskog jezera. Otkrio je kontinuirani evolucijski niz od roda *Surirella* do

r. *Camylodiscus* i objasnio evoluciju fiziologijom kretanja. Odredio je ukupno 355 taksona (75 novih); mnoge su vrste endemi kao tercijarni relikti, drugi imaju srodnike u Bajkalskom jezeru; ima 35 živih fosila, dosada poznatih samo iz neogena čime je utvrđena velika starost (gornjomiocenska) Ohridskog jezera. Paralelno upoznavanje recentnih kremenjašica i njihovih tercijarnih predaka potaklo je Jurilja da revidira dijatomejsku floru sarmatskog mora okoline Podsluseda, osobito Dolja, Rožmana i Bizeka, kuda se uputio pod vodstvom J. Ogulinca na sabiranje. Rezultat je bio 403 oblika (76 novih za nauku). Mnoge vrste žive i danas u tropskim morima (Filipini, Indonezija, zapadna Indija), a neke i u Jadranu. Flora pokazuje tropski i suptropski karakter i utjecaj oslađivanja mora. U nekim radovima o dijatomejama opisivao je novo otkrivene postrane lakune penatnih dijatomeja, organele za pokretanje te uređaje za vezanje u kolonije kao i epibiontske kremenjašice.

G. 1965. završio je A. Jurilj svoj najveći rad, koji je do 1981. još proširio, od 3000 str. rukopisa i 2250 slika (bio je sam odličan crtač) o fosilnim dijatomejama, koji je priručnik napisao na poziv Međunarodne organizacije za paleobotaniku i profesora Sorbonne E. Bureau-a, a na preporuku starog diatomologa iz Njemačke Hustedta kao jedan svezak Internacionalnog priručnika *Traité de paléobotanique*.

Bureau je poslao Jurilju laskavo priznanje na izrađenom djelu, koje je u potpunosti prihvaćeno, ističući da je Jurilj priznat kao najbolji specijalist za dijatomeje, da djelo nije kompilacija nego se radi o znanstvenoj sintezi, pošto je većina rodova i vrsta bila predmet kritičkog ispitivanja i često novih istraživanja na mikroskopu. To je prvi puta da jedna tako teška skupina koja sadrži 85% vrsta fosilnih, bude predmet tako kompletne i brižljive obrade. Zaključno je prof. Bureau u napisao: »Drago mi je i smatram dužnoću da obratim pažnju jugoslavenskih znanstvenih krugova na sjajnu reputaciju ovog autora u međunarodnim omjerima, koji čini veliku čast ne samo svojoj zemlji nego i cjelokupnoj svjetskoj znanosti.«

V. Kochansky-Devidé

IZABRANA LITERATURA

Znanstveni radovi

- Nove dijatomeje — Surirellaceae — iz Ohridskog jezera i njihovo filogenetsko značenje. *Prirodosl., istraž. Jugosl. akad.* 24, 170—260, 27 sl., Zagreb 1948.
- Flora i vegetacija dijatomeja Ohridskog jezera. *Prirodosl. istraž. Jugosl. akad.* 26, 99—100, 85 sl., Zagreb, 1954.
- La phylogénèse spécifique d'un groupe de diatomées — *Campylodiscoidean* — et sa cause. *Hydrobiologija* 8, 1/2, 1—15, den Haag, 1956.
- Diatomeje sarmatskog mora okoline Zagreba. *Prirodosl. istraž. Jugosl. akad.* 28 (*Acta biol.* 1), 5—153, 2 sl., 40 tab. Zagreb 1957.
- Laterallakunen, eine systematisch und physiologisch interessante Erscheinung bei einigen Diatomeen-Gattungen. *Ber. Schweiz. Botan. Ges.* 68, 385—396, 1 sl., 1 tab. Bern, 1958. (Thomas, E. A. & Jurilj, A.)
- Osobitosti mikrofitna Ohridskog jezera. *Godišnjak biol. inst. Sarajevo*, 11, 177—184, Sarajevo 1957.
- Kronobiologische Untersuchungen an den Thermen von Baden-Baden. III. Der Mangan—Eisen—Mulm in der römischen Badruine. *Mikroskopie*, 25, 332—342, 13 sl., Wien 1969. (Scheminzy, F., Jurilj, A. & Pitschmann H.)

- Les organelles locomotrices des Diatomées et leurs types potentiels. *Arch. Hydrobiol. (Suppl. 41), Algolog. Studies 8*, 283—290, 11 sl., Stuttgart 1973. (Jurilj, A. & Jerković, L.)
- Značenje nannomorfologičeskih karakterov v sistematike i klassifikaciji diatomovih vodoroslej. *Godišnjak Biol. inst. Sarajevo*, 28, 125—132, 4 sl. Sarajevo 1975. (Jerković, L. & Jurilj, A.)
- Diatomophyceae fossiles. *Traité de Paléobotanique*. Tome 1, Masson et Cie, Paris. Prihvaćeno za tisak.

Popularni radovi

- Ohridsko jezero — muzej živih fosila. *Priroda 54/8*, 225—228, 1 sl. Zagreb, 1967.
- Mikroskopske biljke — graditelji najviših gora. *Priroda 54/9*, 257—259, Zagreb 1967.